

CÔNG TÁC GIÁO DỤC TINH THẦN DÂN TỘC CHO SINH VIÊN TRONG CÁC CƠ SỞ GIÁO DỤC ĐẠI HỌC, CAO ĐẲNG HIỆN NAY

 PHẠM THỊ MAI DUYÊN*

Ngày nhận: 28/8/2019

Ngày phản biện: 28/11/2019

Ngày duyệt đăng: 25/12/2019

Tóm tắt: Trong bài viết này, tác giả làm rõ nội hàm khái niệm tinh thần dân tộc là gì; lý giải sự cần thiết của việc giáo dục tinh thần dân tộc nhằm hình thành và hoàn thiện phẩm chất, đạo đức lối sống cho sinh viên trong bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay. Trên cơ sở đó, tác giả đánh giá công tác giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên trong trường đại học và cao đẳng, từ đó đề xuất một số khuyến nghị nhằm nâng cao hiệu quả của công tác này cho sinh viên các trường đại học, cao đẳng. Có thể nói, xác định rõ các giá trị tinh thần dân tộc và lựa chọn đúng phương pháp giáo dục là cơ sở quan trọng để xây dựng đội ngũ sinh viên phát triển toàn diện về chính trị, tư tưởng, đạo đức, lối sống, góp phần vào việc thực hiện mục tiêu phát triển giáo dục - đào tạo, xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, tạo nên sức mạnh tổng hợp trong công cuộc đổi mới toàn diện đất nước.

Từ khóa: Công tác giáo dục tinh thần dân tộc, sinh viên, đại học và cao đẳng.

ETHNIC EDUCATION WORK FOR STUDENTS IN THE CURRENT COLLEGE AND COLLEGE EDUCATION ESTABLISHMENTS

Abstract: In this article, the author makes clear what the concept of national spirit is; explains the necessity of educating the national spirit in order to form and improve the quality and ethical lifestyle for students in the context of international integration today. On that basis, the author assessed the ethnic spiritual education for students in universities and colleges, thereby proposing some recommendations to improve the effectiveness of this work for students in universities, college. It can be said that defining the national spiritual values and choosing the right educational method are important bases for building a team of students to develop comprehensively in politics, ideology, morality and lifestyle, contributing to the realization of the goal of developing education - training, building and developing and advanced Vietnamese culture imbued with national identity, creating a synergy in the process of comprehensive country renovation.

Keywords: the education of the national spirit, students, universities and colleges.

Mục tiêu của giáo dục đại học đã được cụ thể hóa trong Luật Giáo dục là: “đào tạo con người có phẩm chất chính trị, đạo đức, có ý thức phục vụ nhân dân, có kiến thức và năng lực thực hành nghề nghiệp...” [1]. Như vậy, việc giáo dục nhân cách (phẩm chất đạo đức và năng lực trí tuệ) cho tầng lớp sinh viên hiện nay là một trong những nhiệm vụ quan trọng của giáo dục đại học và được các cơ sở giáo dục đại học, cao đẳng đặt lên hàng đầu, nhằm đào tạo ra đội ngũ trí thức không chỉ giỏi về chuyên môn mà còn mang trong mình bản sắc và truyền thống văn hóa, xứng đáng là trí thức của một dân tộc với một bề dày lịch sử về văn hóa truyền thống, kiên cường bất khuất. Giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên nhằm mục đích giúp sinh viên hiểu biết sâu sắc quá khứ anh dũng và vinh quang của dân tộc, của Đảng để sinh viên tự hào, tin tưởng, nhận ra giá trị của cuộc sống hiện tại, nâng cao tinh thần yêu nước, ý thức tự lực tự cường, có trách nhiệm với xã hội, với tương lai

của dân tộc, tiếp tục sự nghiệp của các thế hệ cha anh đi trước. Mặt khác, giáo dục văn hóa truyền thống cho sinh viên còn đảm bảo sự kế tục và thống nhất giữa các thế hệ cách mạng Việt Nam.

1. Tinh thần dân tộc - nguồn lực nội sinh để phát triển xã hội

Tinh thần dân tộc là ý thức dân tộc được hình thành và kết tinh trong suốt quá trình tồn tại, phát triển của bản thân dân tộc, tạo nên ý chí, nghị lực của một dân tộc và được biểu hiện ở các giá trị trong truyền thống văn hoá dân tộc. Đó là ý thức về cội nguồn dân tộc; ý thức về quyền dân tộc: quyền làm chủ đất nước, làm chủ đời sống vật chất và tinh thần của dân tộc mình. Đó là tinh thần độc lập, tự chủ của mỗi dân tộc mà mỗi thành viên của dân tộc đều thấy có nghĩa vụ thiêng liêng phải giữ gìn và bảo vệ; ý thức về những giá trị của dân tộc được tạo nên từ quá trình lao động và đấu tranh sáng tạo của nhiều

* Trường Đại học Bách khoa Hà Nội

thế hệ cha ông. Họ đã tạo ra tất cả những giá trị vật chất và tinh thần hợp thành nền văn hoá dân tộc. Tinh thần dân tộc là sự kết tinh của các giá trị truyền thống, trong đó tinh thần yêu nước và tinh thần độc lập dân tộc là hai giá trị truyền thống chủ đạo. Hai giá trị đó gắn bó với nhau hết sức chặt chẽ và làm thành cốt lõi của tinh thần dân tộc. Tinh thần yêu nước là cơ sở để xây dựng tinh thần độc lập dân tộc, và tinh thần độc lập dân tộc lại có tác dụng củng cố và phát triển tinh thần yêu nước.

Tinh thần dân tộc Việt Nam chính là ý thức dân tộc Việt Nam đã được hình thành trong suốt tiến trình lịch sử và được biểu hiện ở các giá trị trong truyền thống dân tộc của người Việt. Chính tinh thần dân tộc ấy đã tạo nên ý chí và nghị lực giúp cho dân tộc Việt Nam tồn tại và phát triển trong suốt hàng nghìn năm lịch sử. Nói cách khác, tinh thần dân tộc là sự kết tinh và thăng hoa các giá trị truyền thống của dân tộc. Xem xét các giá trị truyền thống của dân tộc Việt Nam nổi lên ba đặc điểm cơ bản: đó là giá trị đạo đức - vai trò chủ đạo; chủ nghĩa yêu nước - giá trị cốt lõi, định hướng các giá trị khác; những giá trị phổ biến của con người Việt Nam như tinh thần đoàn kết, ý thức cộng đồng, lòng nhân ái khoan dung, trọng nghĩa tình, đức tính cần cù sáng tạo trong lao động, tinh thần lạc quan yêu đời... được đề cập và coi đó là những giá trị truyền thống quý báu của dân tộc ta.

Trong các cuộc đấu tranh giành độc lập, giải phóng dân tộc, tinh thần dân tộc đó đã được phát huy đến cao độ. Chính vì vậy, dân tộc Việt Nam không chịu khuất phục bất cứ một thế lực nào. "Dân ta có một lòng yêu nước nồng nàn. Đó là một truyền thống quý báu của ta. Từ xưa đến nay, mỗi khi Tổ quốc bị xâm lăng, thì tinh thần ấy lại sôi nổi, nó kết thành một làn sóng vô cùng mạnh mẽ, to lớn, nó lướt qua mọi sự nguy hiểm, khó khăn, nó nhấn chìm tất cả lũ bán nước và lũ cướp nước." [2]. Điều đó đã được khẳng định qua các cuộc kháng chiến chống ngoại xâm của dân tộc.

Trong điều kiện hiện nay, tinh thần dân tộc vẫn đóng vai trò hết sức quan trọng đối với công cuộc cải cách, hiện đại hoá của mỗi quốc gia. Thực tế của công cuộc cải cách, hiện đại hoá ở các nước trong khu vực và trên thế giới trong những năm qua đã chỉ ra rằng, nhờ biết phát huy tinh thần dân tộc, một số nước đã đạt được những thành công kỳ diệu và ngược lại, do chối bỏ các chuẩn mực truyền thống để vội vã tiếp nhận các giá trị phương Tây mà công cuộc cải cách của một số nước đã đi đến thất bại thảm hại. Sự phát triển của nước ta trong những năm qua có một nguyên nhân quan trọng trong sự thành công, đó là đã phát huy được tinh thần dân tộc, tạo nên

sức mạnh tổng hợp trong công cuộc đổi mới toàn diện đất nước.

Thực tế đã khẳng định, xã hội ngày càng phát triển thì con người càng cần thiết phải am hiểu sâu sắc và khai thác triệt để yếu tố nội sinh của dân tộc mình. Bởi vì, sức sống của mỗi dân tộc bắt nguồn từ yếu tố nội sinh, sức mạnh của tinh thần dân tộc mang lại và nếu thiếu nó con người sẽ mất phương hướng. Lịch sử dân tộc Việt Nam đã chứng minh tinh thần yêu nước và lòng tự hào dân tộc đã trở thành tình cảm rất tự nhiên, biểu hiện ở mỗi con người bằng nhiều cách khác nhau, có thể bằng nhiều hoạt động trên nhiều lĩnh vực và điều đó đã tạo nên sức mạnh và động lực to lớn cho sự phát triển bền vững của dân tộc, nhờ đó dân tộc Việt Nam đã luôn đứng vững và trường tồn trong suốt chiều dài lịch sử. Vì vậy, những giá trị tinh thần dân tộc cần được giáo dục, tuyên truyền sâu rộng trong xã hội, đặc biệt đối với thế hệ trẻ là sinh viên trong các trường đại học và cao đẳng.

2. Công tác giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên trong các trường đại học, cao đẳng - một số vấn đề đặt ra

Trong các trường đại học và cao đẳng, công tác giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên được coi là một trong những nhiệm vụ quan trọng góp phần thực hiện mục tiêu chung của nhà trường đã đề ra. Chính vì vậy, tại các trường đại học và cao đẳng hiện nay đã hoàn thiện hệ thống văn bản, các quy định liên quan đến công tác sinh viên; công tác giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên; nâng cao năng lực, chuyên môn nghiệp vụ cho đội ngũ cán bộ giảng viên. Mặt khác, nhà trường đang nỗ lực hoàn thiện và đổi mới các hình thức, nội dung và phương pháp giáo dục tinh thần dân tộc nhằm hình thành và hoàn thiện phẩm chất, đạo đức lối sống cho sinh viên trong bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay, công tác sinh viên được được chú trọng nâng cao chất lượng, tạo điều kiện để sinh viên học tập và hoàn thiện bản thân.

Ở các cơ sở giáo dục đại học và cao đẳng, Ban Giám hiệu nhà trường đã chỉ đạo các phòng, ban chức năng, nhất là Phòng Công tác Chính trị - Sinh viên kết hợp với Đoàn Thanh niên, Hội Sinh viên để tổ chức các hoạt động giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên và xem đây là một trong những nội dung chính thức trong chương trình hoạt động chuyên môn của nhà trường. Mặt khác, công tác này có sự đóng góp rất lớn của các thầy cô trong Bộ môn Lý luận chính trị, Bộ môn Giáo dục quốc phòng tại các trường đại học và cao đẳng. Vì một trong những nhiệm vụ quan trọng của các môn học này là trực tiếp trang bị những kiến thức, những

hiểu biết xã hội, giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên.

Nội dung giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên bao gồm cả giáo dục nhân cách toàn diện: giáo dục chính trị, tư tưởng, đạo đức, lối sống; giáo dục thái độ chính trị, làm chủ và tham gia các hoạt động xã hội, có thái độ đứng đắn trước những sự kiện chính trị xã hội của đất nước; giáo dục đạo đức: lòng nhân ái, tôn trọng các giá trị truyền thống của dân tộc, lối sống văn minh, có trách nhiệm với cộng đồng, biết tự bảo vệ và chống lại những hiện tượng phản văn hóa.

Ngay từ những buổi đầu tiên của sinh viên năm thứ nhất, các trường đại học và cao đẳng đã tiến hành kì học chính trị nhằm bồi dưỡng cho sinh viên lý tưởng, bản lĩnh, lòng yêu nước, tự hào dân tộc, khơi dậy niềm tin vào sự lãnh đạo của Đảng và con đường xã hội chủ nghĩa mà Đảng và Nhà nước ta đã lựa chọn. Nhờ khóa học này mà mỗi sinh viên được tiếp nhận thêm tri thức về lĩnh vực chính trị, xã hội. Nhiều sinh viên đã thể hiện lòng quyết tâm được đứng trong hàng ngũ của Đảng để có thể rèn luyện, trưởng thành và cống hiến nhiều hơn nữa cho xã hội. Kì học này cũng có ý nghĩa lớn trong việc giúp sinh viên nhận thức về tình hình đất nước, những sự kiện xảy ra trên thế giới để sinh viên có thể xác định quan điểm, thái độ đứng đắn, không để kẻ xấu lợi dụng, kích động, gây mất ổn định chính trị, xã hội. Ngoài công tác giáo dục lý tưởng, bản lĩnh chính trị, các trường cũng chú trọng đến công tác giáo dục các giá trị truyền thống cho sinh viên như: truyền thống tôn sư trọng đạo, truyền thống hiếu học, truyền thống hiếu nghĩa, uống nước nhớ nguồn... nhằm giáo dục cho sinh viên sự hiểu biết và trân trọng, giữ gìn các giá trị truyền thống dân tộc. Giáo dục các giá trị văn hóa truyền thống cho sinh viên còn thông qua việc xây dựng đời sống văn hóa tinh thần phong phú, lành mạnh, bằng tấm gương người tốt việc tốt. Việc giáo dục đạo đức cho sinh viên cũng được gắn liền với việc giáo dục pháp luật. Sinh viên ngoài việc nắm bắt những nội quy, quy chế nhà trường còn cần có những hiểu biết cơ bản về pháp luật, về an toàn giao thông, phòng chống ma túy và các tệ nạn xã hội... Nhà trường có vai trò đặc biệt quan trọng trong việc định hướng, giáo dục những kỹ năng "mềm" để sinh viên có thể xử lý các tình huống nảy sinh trong cuộc sống một cách tích cực nhất. Bên cạnh đó, nhà trường cũng chú trọng bồi dưỡng thể lực tạo tiền đề vật chất để sinh viên có thể hoàn thành tốt những nhiệm vụ khác như học tập, nghiên cứu và tham gia các hoạt động xã hội.

Trong những năm qua, công tác giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên được tổ chức Đoàn, Hội

sinh viên triển khai sâu rộng với nhiều hình thức phong phú, cách làm sáng tạo như tổ chức gặp mặt các nhân chứng lịch sử, tổ chức hành quân dã ngoại về nguồn, tọa đàm nói chuyện về truyền thống học sinh - sinh viên, truyền thống nhà trường... Không chỉ có vậy, các hoạt động của Đoàn, Hội đã tạo rất nhiều sân chơi để giúp sinh viên tìm hiểu các giá trị văn hóa của dân tộc như các cuộc thi Olympic các môn Khoa học Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, lập các diễn đàn về văn hóa, tổ chức tuần sinh hoạt công dân... góp phần nâng cao nhận thức và bản lĩnh chính trị cho sinh viên.

Bên cạnh sự nỗ lực bằng những hoạt động kể trên, công tác giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên trong các trường đại học, cao đẳng có nhiều vấn đề đặt ra. Trong chương trình đào tạo ở các trường đại học, cao đẳng, thời lượng dành cho các môn học về khoa học xã hội rất ít và ngày càng hạn chế dần, do đó khó có thể giảng dạy các nội dung về tinh thần dân tộc cho sinh viên một cách bài bản. Hơn nữa, việc dạy và học các môn khoa học xã hội hiện nay vẫn ít sinh động, chưa gắn với thực tiễn nên gây ra sự chán nản của sinh viên đối với việc học tập những môn học này. Thực tế cho thấy phương pháp giáo dục tư tưởng, đạo đức, lối sống, về quyền lợi và trách nhiệm của sinh viên đối với sự nghiệp bảo vệ Tổ quốc cũng chưa đạt được hiệu quả cao. Biểu hiện ở việc xuất hiện hiện tượng nhiều sinh viên không nhận thức rõ được lòng tự hào, tự tôn dân tộc; mơ hồ về ý thức, trách nhiệm bản thân đối với việc tăng cường quốc phòng, bảo vệ Tổ quốc; hoặc không hiểu đầy đủ nội hàm nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc. Vậy vấn đề đặt ra là: giải pháp nào để chúng ta đánh thức được ý thức dân tộc, để niềm tự hào và ý thức trách nhiệm lớn dần lên trong mỗi sinh viên? Trước những thách thức và khó khăn mà đất nước đang phải đối mặt, sinh viên phải tự trả lời được câu hỏi: mình đã, đang và sẽ làm gì để góp phần đưa đất nước phát triển, giữ gìn và phát huy tinh thần dân tộc với vai trò là những trí thức tương lai của đất nước. Mặt khác, các tổ chức Đoàn, Hội sinh viên trong nhà trường chưa phát huy hết sức mạnh của các lực lượng xã hội và các nguồn lực trong công tác giáo dục, định hướng giá trị cho sinh viên. Việc tổng kết lý luận về công tác này chưa theo kịp sự vận động, biến đổi không ngừng của xã hội thời kỳ toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế. Vấn đề đặt ra là: Với vai trò là các tổ chức đại diện cho sinh viên, các tổ chức này cần phải phát huy vai trò của mình như thế nào để thực hiện trọng trách này?

Để giải quyết các vấn đề đặt ra như đã phân tích ở trên, tác giả đưa ra một số khuyến nghị, đề xuất nhằm nâng cao hiệu quả công tác giáo dục tinh thần

dân tộc cho sinh viên trong các trường đại học và cao đẳng.

3. Các khuyến nghị đề xuất

Với những đánh giá trên, tác giả xin đề xuất các khuyến nghị sau:

Một là, Nhà trường cần chú trọng hơn nữa công tác giáo dục truyền thống ý thức bảo vệ Tổ quốc cho sinh viên trong các bài học của môn học Giáo dục quốc phòng.

Trong giảng dạy giáo dục quốc phòng, an ninh, cần giáo dục cho sinh viên có nhận thức sâu sắc về truyền thống dựng nước đi đôi với giữ nước, kiên cường, bền bỉ đánh đuổi giặc ngoại xâm cứu nước của ông cha trong lịch sử. Đặc biệt giáo dục tư tưởng nêu cao tinh thần cảnh giác, bảo vệ Tổ quốc qua các tấm gương như Trần Quốc Tuấn, sẵn sàng gác mọi việc riêng, đặt lên hàng đầu vấn đề an nguy của xã tắc. Tăng cường giáo dục chủ nghĩa yêu nước, khơi dậy ở mỗi sinh viên tình yêu thương con người, yêu đất nước và dân tộc, tình cảm đó hoà quyện tạo thành ý thức bảo vệ Tổ quốc. Trên cơ sở đó giúp sinh viên tự hào về truyền thống và phát huy giá trị đó trong thời đại ngày nay. Đó là truyền thống quý báu được hình thành và phát triển gắn liền với quá trình dựng nước, giữ nước của ông cha. Vì thế, thế hệ sinh viên nhận ra trách nhiệm của mình trong việc biết trân trọng và gìn giữ các phẩm chất cao đẹp đó, biến truyền thống yêu nước của dân tộc thành niềm tin, lý tưởng, lẽ sống. Đồng thời, sinh viên thấm nhuần tinh thần tự giác trong đấu tranh với những tư tưởng xa rời truyền thống, những hiện tượng, hành vi làm phai nhạt phẩm chất người đoàn viên thanh niên. Từ đó sinh viên xác định được rõ trách nhiệm, nghĩa vụ của bản thân trong học tập, rèn luyện để trở thành người công dân có ích.

Hai là, đổi mới hình thức và phương pháp giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên đối với các môn Lý luận chính trị.

Muốn vậy, trước hết phải đổi mới phương pháp dạy và học trong nhà trường, bằng cách rà soát, lọc bỏ những nội dung không cần thiết, không phù hợp với sinh viên. Đồng thời cần xây dựng bộ khung giá trị hợp lý, có ý nghĩa thiết thực và ý nghĩa lâu dài làm cơ sở cho công tác giáo dục giá trị truyền thống cũng như nhân cách cho sinh viên. Các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc được bao chứa trong các môn Khoa học Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh; vì vậy các giảng viên cần xây dựng giáo án hợp lý nhằm bồi dưỡng tinh thần yêu quê hương đất nước, lòng tự hào dân tộc cho sinh viên. Mặt khác, đối với các trường khối kỹ thuật nên tham khảo về đề án mở thêm môn học mới thuộc khối ngành khoa học xã hội nhân văn. Bởi vì, tăng cường

giáo dục truyền thống không đòi hỏi tăng thêm thời lượng các môn học mà quan trọng là tăng tính đa dạng hóa các môn khoa học xã hội nhân văn theo định hướng giáo dục truyền thống dân tộc, chống đơn điệu, nhàm chán, khô khan. Song song với đề xuất này, Nhà trường cần đầu tư thêm kinh phí cho các hoạt động giáo dục truyền thống để công tác này đạt hiệu quả cao nhất: đầu tư về trang thiết bị, phương tiện giảng dạy hiện đại cũng như có kế hoạch đào tạo và hỗ trợ thêm cho giáo viên trong vai trò này; đầu tư thêm các đầu sách lý luận cho thư viện để ngoài giáo trình trên lớp, sinh viên có thể tự cập nhật thêm thông tin vào các giáo trình hiện hành.

Ba là, phát huy vai trò của các tổ chức Đoàn, Hội trong giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên

Các tổ chức Đoàn, Hội trong nhà trường phải làm tốt công tác tổng kết kinh nghiệm trong hoạt động giáo dục giá trị truyền thống cho sinh viên để theo kịp sự vận động, biến đổi không ngừng của xã hội thời kỳ toàn cầu hóa và hội nhập kinh tế quốc tế. Mặt khác, chủ động phối hợp với các tổ chức chính trị trong trường thực hiện những hoạt động giúp cho sinh viên hiểu biết, mở mang thêm kiến thức về chính trị, thời sự, văn hóa nghệ thuật và lịch sử truyền thống dân tộc làm cơ sở để bồi dưỡng thêm nhân cách, tư tưởng chính trị, đạo đức cho sinh viên. Một hình thức giáo dục truyền thống văn hóa cho sinh viên rất hiệu quả mà các tổ chức Đoàn, Hội nên áp dụng, đó là tổ chức các mô hình là sân chơi bổ ích thu hút đông đảo sinh viên như mô hình hội trại truyền thống, mô hình hoạt cảnh truyền thống, mô hình sân chơi lịch sử. Biện pháp hữu hiệu có tác dụng cao đó là duy trì hoạt động hát Quốc ca trong lễ chào cờ truyền thống qua đó sinh viên được giáo dục tinh thần yêu nước, lòng tự hào dân tộc và bảo vệ chủ quyền đất nước...

Những khuyến nghị mà bài viết đưa ra nhằm thực hiện tốt công tác giáo dục tinh thần dân tộc cho sinh viên trong các trường đại học và cao đẳng hiện nay, góp phần thực hiện chiến lược con người, đáp ứng được yêu cầu của sự nghiệp đổi mới đất nước. □

Tài liệu tham khảo

1. *Lược Giáo dục*, Điều 2, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2006.
2. Hồ Chí Minh (2011), Toàn tập, tập 7, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
3. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội.
4. *Văn kiện Đảng toàn tập*, tập 37, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội, 2004.